PAIX LITURGIQUE

Newsletter 52 objavljen dana 12 ožujak 2018

MISA PAVLA VI: KRVARENJE SVETOG

Nakon naše analize novoga misala s ceremonijalnog aspekta (poveznica), ovaj i sljedeci newsletter posveceni su sadržaju toga misala proglašenoga 3. travnja 1969., kao i njegovim nedostacima s doktrinarnoga i duhovnog gledišta. Rijec je o nedostacima koji su u proteklih 50 godina doveli do istinskoga krvarenja svetog.

Image: rs20171113132906_commumanille2015.jpg

Pricest u Manili u sijecnju 2015. prilikom posjeta pape Franje: gubitak osjecaja za sveto, gubitak euharistijskog osjecaja – tužan plod liturgijske reforme kojoj je cilj bio sveta otajstva uciniti „razumljivijima“.

I -

Ekumenska pozadina, ali usmjerena samo na protestantizam

Ekumenizmu, koji je bio kljucna rijec Drugoga vatikanskog sabora, u liturgijskim je pitanjima bio cilj samo protestantizam. *Consilium* za primjenu liturgijske reforme, kojemu je tajnik bio mons. Annibale Bugnini, odmah je odbacio želju za pozivanjem pravoslavnih promatraca koju je izrazio na pocetku svoga rada. Nasuprot tome, vec je na zasjedanju u listopadu 1966. na njegovim sastancima sudjelovalo pet protestantskih promatraca: dvojica imenovana u ime Anglikanske zajednice, jedan u ime Ekumenskog vijeca crkava, jedan u ime Svjetskoga luteranskog saveza i jedan u ime Zajednice Taizé (Max Thurian), a svi su oni sudjelovali na svim sastancima. Staviti cjelokupnu reviziju rimske liturgije u ruke promatraca – predstavnika zajednica koje najkritickiji gledaju „papisticki“ kult – bila je revolucija.

Promatraci su službeno konzultirani u više navrata. Primjerice, dijelovi koji se u uputi *Eucharisticum mysterium* od 25. svibnja 1967. odnose na euharistiju u ekumenskoj perpsektivi napisani su „vodeci racuna o primjedbama nekatolicke brace“ (Jean-Marie Roger Tillard, *La Maison-Dieu*, trece tromjesecje 1967. godine, str. 55). Opcenitije govoreci, njihov se utjecaj – iz želje da se „krece u njihovu smjeru“ – manifestirao jednako kao i

prilikom pripremanja novih zbornih molitava sanktorala, iz kojih se nastojalo „u najvecoj mogucoj mjeri ukloniti svaku aluziju na zagovor svetaca“ (Pierre Jounel, *La Maison-Dieu*, prvo tromjesecje 1971, str. 182).

No **glavno je podrucje ekumenske suradnje bilo sastavljanje novoga nedjeljnog lekcionara.** Protestantski su promatraci, primjerice, objasnili da su šokirani cinjenicom da se u tradicionalnoj liturgiji za marijanske blagdane javljaju ulomci iz Knjige mudrosti (Pierre Jounel, „Le Culte de la Vierge Marie dans l’année liturgique“(Štovanje Djevice Marije u liturgijskoj godini), *Paroisse et Liturgie* 87, str. 13-14), i udovoljilo im se. Pitanje je bilo sljedece: treba li obogatiti tradicionalni lekcionar ili napraviti sasvim novi? Razmišljalo se o obogacivanju u skladu s tradicijom, kroz sustave dodatnih citanja koja su prije bila u uporabi na nekim mjestima, no o. Cipriano Vagaggini uspio je uvjeriti svoje kolege da je potrebna potpuna preradba.

U konacnici je novi lekcionar ustrojen ovako:

1/ Lekcionar za nedjelje i svetkovine uvodi nacelo triju citanja, s jednim polususljednim citanjem iz poslanica i evandelja u dvama odvojenim ciklusima.

2/ Lekcionar za svagdane naznacuje dva citanja: prvo prema dvogodišnjem ciklusu, a evandelje prema godišnjem ciklusu.

3/ Lekcionar za svetacka citanja, s dvama citanjima. Samo tekstovi koji se strogo odnose na odredenoga sveca de facto su obvezni. Kada je rijec o citanjima prilikom sakramenata, krštenja, ženidbe ili pak sprovoda, vlada sloboda.

Time je definitivno prekinuta tradicija dulja od tisucljeca, pri cemu je obeznacen citav niz starih komentara (npr. svetoga Bonaventure) ili pak novih (npr. Dom Guérangera) koji su se odnosili na casni rimski lekcionar.

II – Umanjen izraz stvarne prisutnosti

Spomenuti ekumenski kontekst koji smjera prema protestantizmu istice **slabije poštovanje prema stvarnoj prisutnosti u euharistiji.** To proizlazi iz citavog niza promjena.

Možemo primijetiti da je u misalu smanjen broj svecenikovih poklecanja nakon posvete (dvanaest u tridentskome misalu, tri u novome).

Ukinuto je obvezno spajanje palca i kažiprsta obje ruke nakon posvete sve do trenutka svecenikova pranja prstiju nakon svete pricesti. Tom se praksom sprjecavalo da cestice hostije, koje bi mu se mogle zalijepiti za prste, ne padnu. Otiranje ovih dvaju prstiju iznad kaleža iz opreza nakon svakoga kontakta s hostijom više ne postoji, kao niti sakupljanje cestica koje bi se mogle nalaziti na korporalu, zajedno s patenom, te njihovo stavljanje u kalež prije pricešcivanja Presvetom Krvlju. Takoder je ukinuto i pranje svecenikovih prstiju vinom i vodom nakon pricešcivanja.

Više nije obvezno da caška kaleža i ciborija te unutrašnjost patene budu presvucene zlatom u cast svetih prilika. Danas se na oltaru treba nalaziti jedan stolnjak, dok se u tradicionalnoj misi ondje nalaze tri platnena stolnjaka koja mogu upiti posveceno vino u slucaju prolijevanja. Pala koja prekriva kalež kako bi se izbjeglo upadanje prašine ili kukaca postala je fakultativna.

Rijeci posvecenja u novome misalu više ostavljaju dojam prepricavanja dogadaja iz prošlosti nego zaziva nad kruhom i vinom prisutnima na oltaru u mjeri u kojoj su tipografski znakovi koji se rabe za rijeci posvecenja jednaki onima koji prethode i onima koji slijede, dok su u tradicionalnome misalu rijeci posvecenja otisnute bitno vecim slovima. Nadalje, dok su u tradicionalnom misalu rijeci *Hoc est enim Corpus*… i *Hic est enim calix*... odvojene od onoga što im prethodi tockom i praznim retkom, u novom se misalu te rijeci uvode dvotockom i praznim retkom kao da slijedi pripovjedni citat.

Molitva *Perceptio Corporis tui*, kojom se od svih molitava priprave za pricest izražava najvece poštovanje – „Gospodine Isuse Kriste, neka mi blagovanje Tvoga Tijela, koje se ja nedostojan usudujem primiti, ne bude na sud i osudu...“ – izostavljena je iz novog misala.

Najveca promjena sa stajališta znakova i njihovih posljedica na poštovanje koje iskazuju vjernici te na njihovu vjeru jest **uvodenje pricesti na ruku za vjernike.** Pocevši od 1965./1966. pricest se – bez ikakva odobrenja – pocela dijeliti na ruku, a tu su zlouporabu pokrivale biskupske konferencije. Sveta je Stolica tada provela neobicnu anketu medu biskupima diljem svijeta kako bi saznala je li ta „divlja“ praksa legitimna ili ne. Odgovori biskupa u velikoj su vecini bili nijecni: pricest na ruku nije legitimna. Ipak, uputom *Memoriale Domini* od 29. svibnja 1969. pricest na ruku postala je „iznimkom“: tradicionalno pricešcivanje na koljenima i na usta ostalo je pravilo, no Sveta je Stolica prepustila biskupskim konferencijama odluku o dopuštanju pricesti na ruku. Tako je zlouporaba, koja je proglašena „iznimkom“,

ubrzo postala pravilom i gotovo su sve biskupske konferencije usvojile taj novi nacin primanja pricesti. Primanje posvecene hostije na ruku – u modernom vremenu – u konkretnom je smislu oznacilo prekid s dugom tradicijom vjerskoga poštovanja i dovelo do banalizacije jednoga od najvažnijih liturgijskih trenutaka koji na vjernike koji pristupaju svetim otajstvima ostavlja najveci dojam.

III -

Svecenik-hijerarh postaje svecenik-predsjedatelj

Paradoksalno,

u reformiranoj je liturgiji naglašenija razlika izmedu predsjedatelja i vjernika. Tradicionalni obredni oblici sve su sudionike okupljali u jednu obrednu cjelinu. Slab ritualizam novih ceremonija, kao važan dio slobodnih intervencija slavitelja, ostavlja znacajan prostor njegovu osobnom „nastupu“. Prisutnost slavitelja u obrednom cinu, koji je u cijelosti na narodnom jeziku i djelomice se temelji na improvizaciji, mnogo je naglašenija nego u tradicionalnom obliku.

U novoj je misi slavitelj više predsjedatelj nego hijerarh koji zagovara za narod. Sakramentalna razlika izmedu svecenika i poslužitelja te vjernika manje je naglašena, što je rezultat niza detalja: *Confiteor* s pocetka mise zajednicki je za sve, nakon cega svecenik više ne daje odrješenje, dok u starome misalu postoji *Confiteor* rezerviran za svecenika, nakon kojega slijedi *Confiteor* za poslužitelje te svecenikovo odrješenje za njih. Zahtjev za cišcenjem svecenikove duše udvostrucavao se dvama molitvama koje je izgovarao sam svecenik, jednu uzlazeci na oltar, a koja potjece iz Lavova sakramentarija (“Ukloni od nas, molimo, Gospodine, bezakonja naša“), a drugu nagnuvši se nad oltar (“Molimo Te, Gospodine, po zaslugama svetih Tvojih, cije se moci ovdje nalaze, i sviju svetih: da se udostojiš oprostiti sve grijehe moje.“). Dokinuta je drevna razlika izmedu pricesti svecenika i vjernika (svecenik je triput izgovarao *Domine non sum dignus*..., pricešcivao se pod obje prilike, a zatim se okretao prema vjernicima koji su potom triput izgovarali *Domine non sum dignus*...). Sada svecenik s narodom jednom izgovara *Gospodine, nisam dostojan*..., pricesti se i zatim pocinje pricest vjernika.

Kada je rijec o poslužiteljima, takoder je došlo do promjene. U tradicionalnoj misi oni mogu biti laici, ali su za vrijeme slavlja izjednaceni s klericima. U novoj misi poslužitelji raspoznatljivo ostaju laicima, što laicizira slavlje. To ide vrlo daleko: motuproprijem *Ministeria quaedam* Pavla VI. od 15. kolovoza 1972., kojim su ukinuti niži stupnjevi svetog reda i poddakonat, ostavljene su samo dvije službe lektora i akolita, rezervirane muškarcima, ali koji ostaju vjernici laici. U svakom slucaju, razlicite liturgijske službe unutar mise (citanja, nakane molitve vjernika, ravnanje pjevanjem, napomene i komentari, dijeljenje pricesti kao izvanredni djelitelj) obavljaju vjernici, kao laici. To potvrduje cinjenica da su medu njima podjednako zastupljeni muškarci i žene koje, barem je danas tako, ne mogu postati dio klera.

Kada je rijec o neposrednom služenju pri
oltaru, upute *Liturgicæ instaurationes*
od 5. rujna 1970. i *Inæstimabile donum*
od 3.travnja 1980. podsjetile su na zabranu služenja ženama kod oltara. Unatoc svemu, praksa djevojcica koje ministriraju sve se više širila. Drugim rijecima, prema uobicajenom procesu prešlo se sa zabrane na dopuštenje u iznimnim slucajevima onoga što je vec u stvarnosti bilo dio opce prakse: u svom odgovoru od 15. ožujka 1994. Kongregacija za bogoštovlje precizirala je da je princip ostao identican ("Uvijek ce biti prikladno slijediti plemenitu tradiciju služenja pri oltaru koja je povjerena djecacima"), ali da je prepušteno svakome biskupu da, smatra li to dobrim, dopusti takvo služenje u okviru „privremene odredbe". Još jednom je zlouporaba, nazvana „iznimkom", prakticki postala pravilom.

IV –

Manje transcendencije, više „ukljucenosti u život"

Pitanje aktivnoga sudjelovanja svih krštenika
išlo je ruku pod ruku s prilagodbom tekstova, gesta i simbola radi boljega shvacanja poruke. Liturgija je trebala biti više pedagoški prilagodena ljudima današnjice (*Sacrosanctum Concilium*,
br. 34). To pak ukazuje na neobicno nepoznavanje znakova vremena: naime, naši suvremenici, kojima je reforma uskratila simbolicku baštinu, tu baštinu traže u istocnim liturgijama, ili pak, kako ona postaje sve dostupnijom, u tradicionalnoj liturgiji.

Prelazak sa svetoga jezika na svjetovne jezike
(i to u potpunosti svjetovne, bez odmaka koji stvaraju starije inacice poput, primjerice, kod anglikanaca, Book of Common Prayer ili pak King James Bible, ili pak crkvenoslavenski kod pravoslavaca i nekih grkokatolika) tome uvelike pridonosi. Od diskursa na istinskom liturgijskom jeziku prešlo se na diskurs nižega registra, u kojem se – u najboljem slucaju – vraca tek nešto sakralnosti „župnickim tonom" slavitelja, ali koji je vecinu vremena potpuno banaliziran.

Kvaliteta izraza novih molitava, koje su voljno
ucinjene dostupnima ciljanim publikama, naglašava taj dojam, a ponekad cak i umanjuje vrijednost poruke. Tako u euharistijskoj molitvi za posebne prigode stoji: „[Isus] koji je medu nama kada smo sabrani u Njegovo ime: kao nekoc za svoje ucenike, otvara nam Pisma i lomi kruh". U prvoj euharistijskoj molitvi za skupine djece: „Jedne je veceri, uoci svoje smrti, Isus blagovao sa svojim apostolima. Uzeo je kruh sa stola. U molitvi te blagoslovio. Zatim je podijelio kruh govoreci svojim prijateljima: ... „ U drugoj molitvi za djecu: „Da, dobri Oce, to je za nas slavlje. Naše je srce puno zahvalnosti." Ili pak: „Došao je iz srca ljudi iščupati zlo koje sprjecava prijateljstvo i mržnju koja nas sprjecava da budemo sretni." U trecoj: „Možemo se susresti, zajedno

razgovarati. Zahvaljujuci tebi možemo dijeliti naše poteškoce i naše radosti.“

Osim toga, **i**
zapravo suprotno onome što se prakticira u tradicionalnoj rimskoj liturgiji,
danas se gotovo sve izgovara glasno, a napose euharistijska molitva. Šutnja
u kanonu, posvjedocena u IX. stoljecu, u latinskoj je liturgiji imala ulogu
duhovnog ikonostasa. „Tajnovitost“ svetoga djelovanja bila je jedna od važnih
rimskih karakteristika, kao slika tihe molitve Krista dok je hodao prema
svojoj žrtvi. Ta otajstvena barijera više ne postoji, a izgovaranjem na glas takoder se istice da je rijec o prilicno
uobicajenom nacinu govorenja. To ostavlja dojam „trajnoga brbljanja“, cime se
dokida svaka mogucnost tišine radi sabiranja. Tim više što slavitelj, htio on
to ili ne, sebi pripisuje ceremoniju kao svoj dug i personaliziran govor.

Valja primijetiti i naglašavanje pojedinih
aspekata koje proizlazi iz cinjenice da je teologija pedesetih i šezdesetih
godina bila obilježena otkrivanjem humanistickih znanosti na naivan nacin pun divljenja.
Ta se pojava u liturgiji odražava u želji da se pokaže povezanost sa zemaljskim
stvarnostima. Pružanje ruke sudionika u euharistiji prije pricesti naglašava
njihovu solidarnost. Molitve koje zamjenjuju ofertorij naglašavaju znacenje
kruha i vina kao „plodova zemlje i rada ruku covjecjih“.

Slabljenje
karaktera svetog takoder je posljedica brojnih profanih elemenata uvedenih u
slavlje: intervencija muškaraca i žena u svakodnevnoj
odjeci prilikom citanja ili dijeljenja pricesti u ulozi izvanrednih djelitelja,
stiska ruke ili poljubac u obraz umjesto pružanja mira, ili pak svecenikova završnog pozdrava uz želju župljanima da provedu ugodnu
nedjelju baš kao što to svojim
mušterijama zaželi i prodavac u trgovini.

Nadalje, treba naglasiti cinjenicu da **poopcenje namjernoga slavljenja prema**
narodu uvelike pridonosi smanjenju obrednoga karaktera. Ovaj se oblik
slavlja u velikoj mjeri proširio pocetkom 60-ih godina, da bi izmedu 1964. i
1965. postao gotovo pravilo, pa se u vrijeme koncilske reforme nije ni trebalo
donositi propise o tome pitanju. Mogli bismo, osim toga, potvrditi da se u
tekstovima taj oblik slavlja teorijski smatrao iznimkom (1) koja je vec gotovo
postala pravilom. Novo slavlje, s oltarom-stolom koji je približen vjernicima i
na kojem se svakome naocigled izvode prilicno uobicajene geste, gotovo da je neodvojivo
od okretanja prema narodu, kao što pokazuju snažne reakcije na svaki pokušaj da
ga se napusti (2).

Dok zahvaljujuci tradicionalnim liturgijama –
latinskim ili bizantskim – doticemo ono nadnaravno, koje, paradoksalno, svojim
gestama i rijecima naglašavaju transcendentni karakter otajstva koje otkrivaju sakrivajuci
ga jednom vrstom trajne igre udaljavanja i približavanja (3), sva „ukljucivanja

u život“ prakticirana reformom jasno rezultiraju dojmom umanjivanja transcendentnosti poruke.

---

(1) Vidi Cyrille Dounot, „Plaidoyer pour la célébration *ad orientem*“ (Zalagati se za slavljenje *ad orientem*), *L’Homme nouveau*, 3. prosinca 2016, str. 11.

(2) Vidi reakcije koje je izazvao govor kardinala Roberta Saraha, prefekta Kongregacije za bogoštovlje, održan prilikom otvaranja kongresa Sacra Liturgia u Londonu 5. srpnja 2016.

(3) Vidi Martin Mosebach, *Krivovjerje bezoblicja: rimska liturgija i njezin neprijatelj*, Modo, 2011.